

2014-08-12
PM

Sjukvårdslyft med traineejobb och utbildning

Antalet anställda i kommuner och landsting har minskat under de senaste åren i förhållande till befolkningen i Sverige¹. Färre anställda behöver göra mer. Det påverkar personalens arbetsmiljö, men också kvaliteten i vården. Samtidigt går många ungdomar arbetslösa och många av dem vill arbeta inom välfärden. Vi socialdemokrater prioriterar framtidsinvesteringar i välfärden, inte ytterligare skattesänkningar.

I dag presenterar Socialdemokraterna en framtidsreform för att förbättra kvaliteten och säkra den framtida personalförsörjningen inom hälso- och sjukvården. Vi investerar 700 miljoner kronor i traineejobb för att 5 000 ungdomar ska få chansen till jobb och utbildning i sjukvården. Jobben kombineras med relevant yrkesutbildning med inriktning omvårdnad eller administration. Syftet är att ungdomarna ska ta steg på vägen mot utbildning till undersköterska eller medicinsk sekreterare.

Dessutom investerar vi i fler utbildningsplatser på både grundutbildningen och specialistutbildningen för sjuksköterskor. Vi vill öka antalet utbildningsplatser på sjuksköterskeprogrammets grundutbildning med 700 platser och med 600 utbildningsplatser på specialistutbildningen och 250 platser på barnmorskeprogrammet. Vi vill även göra en särskild satsning för att säkerställa kvaliteten på utbildningen. Förslaget i sin helhet beräknas kosta drygt 200 miljoner årligen när platserna är fullt utbyggda.

Det som dagligen utförs i svensk hälso- och sjukvård kan upplevas som ett mirakel för den enskilde men är ett resultat av professionellt och hårt arbete av engagerade medarbetare. Det är ett politiskt ansvar att säkerställa att det finns engagerade och kvalificerade medarbetare även i framtiden.

¹ Finansdepartementet, *Budgetproposition 2014*

Personalförsörjningen en stor utmaning

Personalförsörjningen inom hälso- och sjukvården är en av de största framtida utmaningarna. Redan i dag leder bristen på vårdpersonal till ett minskat antal vårdplatser och bidrar till överbeläggningar. De flesta sjukhus beskriver att de har överbeläggningar dagligen eller varje vecka och att de lika ofta utlokaliserar patienter. Enligt Sveriges kommuner och landsting (SKL) kommer det att behövas 81 000 nyrekryteringar till sjukvården inom de närmsta fem åren för att möta pensionsavgångar och ett ökat behov av sjukvårdsinsatser i befolkningen². Det krävs utbildnings- och introduktionsinsatser nu för att säkerställa personalförsörjningen i framtiden.

Sjuksköterskor flyr till Norge

Arbetsmiljöproblemen med stress och överbeläggningar har resulterat i att hela 1 300 sjuksköterskor årligen söker legitimation i Norge.³ Det är inte en hållbar utveckling om Sverige ska vara självförsörjande på sjuksköterskor. Hälso- och sjukvården är en framtidsbransch varpå villkoren för personalen måste vara så bra att jobben blir attraktiva.

Stort intresse bland unga

Samtidigt finns ett stort intresse hos ungdomar att jobba inom välfärdssektorn. Över 60 procent av ungdomar i åldern 15-24 år kan tänka sig ett välfärdsjobb och nästan fyra av tio kan tänka sig en framtida karriär inom hälso- och sjukvården⁴. Många av dessa ungdomar är i dag arbetslösa och har svårt att ta sig in på arbetsmarknaden. Sverige har inte råd att passivisera nästa generation arbetstagare. Rätten till ett arbete och egen försörjning är en förutsättning för en bra start i vuxenlivet.

Hälso- och sjukvårdens utmaning är att ta vara på det stora intresset och erbjuda en bra arbetsmiljö och möjligheter till en långsiktig professionell utveckling. Det krävs även ökade resurser för att öka antalet anställda och minska stressen. Heltidsjobb, tillsvidareanställningar och utvecklingsmöjligheter är viktiga element för att öka attraktiviteten i jobben.

² SKL, *Sveriges viktigaste jobb*, 2012

³ Sveriges radio, 140804

⁴ SKL, *Jobb som gör skillnad*, 2013

Socialdemokraternas sjukvårdspolitik

Socialdemokraternas sjukvårdspolitik är inriktad på ökad kvalitet och jämlikhet. Den som blir sjuk ska veta att hen får hjälp av personal som har den bästa utbildningen, tillräckligt med tid och som arbetar med de mest moderna metoderna och den senaste medicinska tekniken. En jämlik hälso- och sjukvård är en av grundvalarna i den svenska välfärden. Det är patienter med störst behov som ska prioriteras först – inte de med störst plånbok.

2 miljarder för ökad kvalitet och fler anställda

En förutsättning för att sjukvården ska vara jämlik är att den håller hög kvalitet, annars kommer de som har möjlighet betala extra för privat vård. Den utvecklingen har vi sett eskalera under den borgerliga regeringstiden. Därför kommer en socialdemokratiskt ledd regeringen att avsätta 2 miljarder kronor årligen från år 2015 till sjukvården i en riktad satsning för att ge mer tid för vård och höja kvaliteten genom att öka personalstyrkan.

Socialdemokraternas ytterligare reformer för ökad kvalitet i hälso- och sjukvården:

- Vi vill låta proffsen vara proffs i hälso- och sjukvården. Sjukvårdens professioner måste få frihet att utöva sin yrkeskompetens och komma bort från den detaljstyrning som New Public Management fört med sig.
- Vi ska minska den administrativa bördan i vården. Staten och sjukvårdshuvudmännen ska i samarbete med de fackliga organisationerna ta fram ett handlingsprogram för att minska den tid vårdpersonalen måste ägna administration.
- Vi vill införa ett patientkontrakt där patientens alla delar inom behandling ingår och inom vilken tid det ska ske – det är en klar förbättring jämfört med dagens vårdgaranti.
- Vi vill införa nationella kvalitetslagar för att stoppa vinstjakten i vården. Man ska inte kunna dra ned på personal för att göra vinst. Det ska vara helt öppna böcker på koncern- och enhetsnivå, en offentlighetsprincip ska råda och meddelarfrihet för personalen.
- Vi vill i lag förbjuda möjligheten att köpa sig förtur (gräddfiler) på offentligt finansierade sjukhus. Regeringen öppnade för gräddfiler i vården när de avskaffade lagreglerna 2007.
- Vi vill i lag förbjuda möjligheten att sälja, privatisera eller stycka upp universitets- eller regionsjukhus. De är nav för forskning och utbildning.
- I landsting och regioner där socialdemokraterna styr efter valet kommer cancerpatienter att garanteras påbörjad behandling inom fyra veckor efter remiss.

- I landsting och regioner där socialdemokraterna styr efter valet kommer sjuksköterskor och undersköterskor erbjudas studielön under specialistutbildningen. Detta för att öka intresset till sjukvårdens bristyrken.

Effektivisera sjukvårdens arbetsorganisation

Ett av problemen för sjukvårdens professioner är att tiden äts upp av annat än att ägna tid till patienterna. Sverige är ett av de länder inom OECD som har flest antal läkare per tusen invånare, men antalet läkarbesök per invånare och år är få. Trots det utmärker sig Sverige i internationella jämförande studier som ett av de länder med sämst resultat när det gäller patienters och läkares upplevelse av hur mycket tid som ägnas till patienterna.⁵ Svensk hälso- och sjukvård behöver förbättra arbetsorganisationen för att säkerställa att olika yrkeskategorier utför arbetsuppgifter på toppen av sin kompetens.

Många av de arbetsuppgifter som tidigare utfördes av undersköterskor och medicinska sekreterare görs idag av läkare och sjuksköterskor. Hela 36 procent av läkarna menar att de ofta eller mycket ofta utför arbetsuppgifter som någon annan person eller yrkesgrupp borde göra. I samma undersökning säger 32 procent av undersköterskorna att de skulle kunna ta över arbetsuppgifter från direkt från läkaren.⁶

Sedan mitten på 1990-talet har var fjärde undersköterska försvunnit från sjukvården⁷. Den stora minskning som skett av antalet undersköterskor och medicinska sekreterare har påverkat effektiviteten och patientkvaliteten negativt. Det behöver utbildas fler sjuksköterskor men det behöver också utbildas fler som arbetar med basal omvårdnad och administration för att assistera och avlasta övriga yrkeskompetenser. Trots en mer effektiv arbetsorganisation kommer utbildningsplatser för läkare behöver ses över. Särskild analys bör göras av bristspecialiteter. Bäst patientkvalitet nås genom multiprofessionella team där olika yrkeskompetenser kompletterar varandra.

⁵ Myndigheten för Vårdanalys, *Ur led är tiden*, 2013

⁶ Myndigheten för Vårdanalys, *Ur led är tiden*, 2013

⁷ Kommunal, *Framtidens sjukvård kräver patientnära proffs*, 2013

5 000 traineejobb i hälso- och sjukvården

För att åstadkomma en effektiv arbetsorganisation och öka patientkvaliteten måste rekryteringsbehovet av omvårdnadspersonal och administrativ personal säkras. Samtidigt står många ungdomar utan jobb och är intresserade av en framtida karriär i sjukvården. Socialdemokraterna vill ge fler ungdomar chansen att upptäcka hälso- och sjukvården som arbetsmarknad och samtidigt avlasta den hårt pressade personalen.

Vi investerar därför 700 miljoner kronor för 5 000 traineejobb i sjukvården inom ramen för 90-dagarsgarantin⁸. Anställningarna är under ett år och sker inom ramen för yrkesintroduktionsavtal.

Traineejobben består av både utbildning och arbete. För den del som är arbete utgår full lön enligt kollektivavtal till den enskilde. Då patientsäkerheten alltid är överordnad och även basala arbetsuppgifter i sjukvården kräver kunskap, är det rimligt att i ett inledningsskede prioritera den teoretiska delen för en grundläggande utbildningsintroduktion.

Traineejobben föreslås ha två olika inriktningar: ett mot omvårdnad och ett mot administration. Detta för att möta framtida behov av yrkeskompetenser inom hälso- och sjukvården. Inriktningen mot omvårdnad syftar till att ungdomarna ska slutföra en utbildning till undersköterska. Och inriktningen mot administration syftar till att utöka antalet medicinska sekreterare. Eftersom vården är en större verksamhet än administration kommer merparten av traineejobben att vara inriktade på omvårdnad. Den exakta fördelningen och inriktningen beror på regionala behov och utformas av arbetsmarknadens parter.

Arbetsuppgifterna kommer att variera utifrån lokala behov men generellt innebära basal omvårdnad, lättare administrativa uppgifter, städning och andra servicetjänster. Handedare kommer att ansvara för att stödja traineearbetarna ute i verksamheterna.

⁸ Den som är ung och utan arbete ska senast efter 90 dagar erbjudas ett riktigt jobb, en utbildning som leder till jobb eller en kombination av utbildning och praktik som leder vidare till jobb. Den som inte tar detta erbjudande förlorar rätten till ersättning.

700 utbildningsplatser på sjuksköterskeprogrammet och 850 utbildningsplatser på specialistutbildningen

Bristen på sjuksköterskor riskerar att lamslå sjukvården. Sveriges kommuner och landsting räknar med ett ökat behov av 38 000 fler sjuksköterskor till år 2022 för att klara pensionsavgångar och ett ökat vårdbehov i befolkningen.⁹ Flertalet kommer att behövas inom landstingen men i takt med att kommunerna stärker sin roll som sjukvårdshuvudmän kommer behovet att öka i kommunala verksamheter. De flesta kommuner har i dag ansvaret för hemsjukvård. Andelen sjuksköterskor sysselsatta i hälso- och sjukvård som är 55 år eller äldre har ökat från 15 procent år 1995 till 33 procent år 2011.¹⁰ Varje år examineras cirka 4 500 sjuksköterskor.¹¹

Arbetsmiljöproblemen med stress och överbeläggningar har resulterat i att hela 1 300 sjuksköterskor årligen söker legitimation i Norge.¹² Det är inte en hållbar utveckling. Socialdemokraternas satsning på 2 miljarder kronor för att höja kvaliteten och öka bemanningen i hälso- och sjukvården syftar till att färre utbildade sjuksköterskor ska välja att lämna Sverige på grund av dålig arbetsmiljö.

Regeringens svar på sjuksköterskebristen har varit att öka antalet platser på grundutbildningen utan att tillföra motsvarande resurser. Lärosätena tvingades då ta resurser från specialistutbildningen vilket varit förödande för både kvaliteten på utbildningen och den framtida tillgången på specialistsjuksköterskor.

Samtidigt som inflödet av sjuksköterskor är färre än behovet står många på kö för att utbilda sig men får inte chansen. Under de senaste fem åren har runt 60 procent av de behöriga som sökt in till sjuksköterskeutbildningar inte kommit in.¹³

Det krävs mycket höga betyg för att komma in på grundutbildningen till sjuksköterska. I Göteborg krävs betyget 20,20, i Linköping 20,0 och på Karolinska 18,20 (där det högsta möjliga betygsvärdet är 22,5). På Karolinska är 280 personer antagna medan 5 654 personer står som reserv. Utredare på Universitets och Högskolerådet (UHR) har uttalat sig angående detta och menar att det finns tillräckligt många kvalificerade sökande för att utöka utbildningsplatserna. Personer med höga betyg kommer helt enkelt inte in på utbildningen trots att behovet av sjuksköterskor är stort.

⁹ SKL, *Så möter vi rekryteringsutmaningarna i vården och omsorgen*, 2014

¹⁰ Socialstyrelsen, *Nationella planeringsstödet*, 2014

¹¹ Socialstyrelsen, *Nationella planeringsstödet*, 2014

¹² Sveriges radio, 140804

¹³ Universitetskanslerämbetet, *Siffror över höstterminens antagningar*

Varje år examineras cirka 2 000 specialistsjuksköterskor. Det räcker inte för att möta behoven. Framför allt kommer sjuksköterskor med inriktning på vård av äldre, narkos, operation, röntgen, intensivvård och psykiatri att saknas¹⁴. Då bristen på kompetens är akut i många delar av landet krävs akuta utbildningsinsatser samt insatser för att öka intresset, med exempelvis studielön, hos potentiella studenter. Barnmorskebristen är akut främst i våra tillväxtregioner.

Mot bakgrund av att befolkningen blir äldre, att sjuksköterskor bör ta över arbetsuppgifter från läkare, att kommunerna kommer att behöva öka anställningarna av sjuksköterskor och att dagens bemanning är alldeles för låg vill Socialdemokraterna investera i att utbilda fler sjuksköterskor på både grund- och specialistutbildning.

- Vi vill utöka antalet platser på grundutbildningen med 700 platser år 2015-2018.
- Vi vill utöka antalet platser på specialistutbildningen med 850 platser varav 250 platser till barnmorskeutbildningen år 2015-2018.
- Inom ramen för Socialdemokraternas nationella kvalitetslagar kommer privata vårdgivare åläggas att ta emot studenter för den arbetsplatsförlagda utbildningen på samma villkor som de offentligt drivna enheterna. Även kommunerna ska uppmanas att ta emot fler sjuksköterskestudenter.

Ökade krav på privata vårdgivare för VFU-platser

Ett ökat antal utbildningsplatser måste kombineras med åtgärder för att säkerställa utbildningskvaliteten. Framför allt måste kvaliteten på den verksamhetsförlagda utbildningen förbättras. Den verksamhetsförlagda utbildningen är mycket viktig då den syftar till att träna på det kliniska arbetet, detta förutsätter stöd av erfarna handledare. För att öka kapaciteten av verksamhetsplatsförlagd utbildning måste de privata aktörerna i sjukvården ta ett ökat ansvar för att ta emot studenter. I Stockholms läns landsting har landstingsrevisorerna påtalat just detta.¹⁵ I takt med att kommunerna tar över mer av sjukvården måste även de ingå avtal med lärosätena om verksamhetsförlagd utbildning. Att säkerställa framtidens rekryteringsbehov måste vara ett delat ansvar mellan stat, landsting/regioner, kommuner och privata vårdgivare.

¹⁴ SKL, *Sveriges viktigaste jobb*, 2012

¹⁵ Landstingsrevisorerna SLL, *Kompetensförsörjning i vården – utbildning hos vårdgivare en förutsättning för fler sjuksköterskor*, 2014

Socialdemokraternas förslag till nationella kvalitetslagar syftar till att stoppa missförhållanden och vinstjakt genom att ställa samma krav på privata vårdgivare som på de offentliga. Det handlar bland annat om bemanningsregler, meddelarskydd för personalen samt krav på insyn i ekonomin på både koncern- och enhetsnivå. Att ta ansvar för verksamhetsförlagd utbildning på samma sätt som de offentliga vårdgivarna är därmed en del av nationella kvalitetslagarna.

Unga ska jobba eller studera – 90-dagarsgarantin

Ungdomsarbetslösheten är en av Sveriges största utmaningar och långtidsarbetslöshet i ungdomen sätter spår långt senare i livet. Knappt 100 000 ungdomar var i medeltal inskrivna på Arbetsförmedlingen under 2013 varav 55 000 hade varit utan arbete i mer än 90 dagar. Vid ett regeringsskifte kommer vi att steg för steg införa 90-dagarsgarantin. Med stöd till anställningar för unga, ett brett engagemang från alla offentliga arbetsgivare och riktade utbildningsinsatser är det fullt möjligt att sätta stopp för ungdomsarbetslösheten. Traineejobb i hälso- och sjukvården är en viktig del i politiken mot ungdomsarbetslösheten.

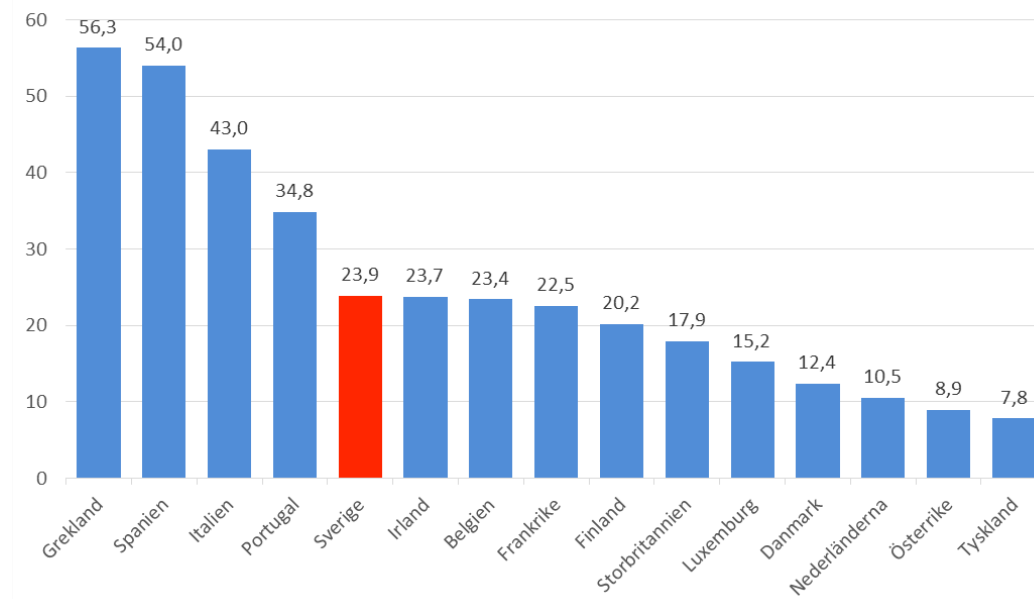
Skillnaden är stor mellan om en ung människa jobbar eller inte vad gäller livslön, möjligheten till en trygg ekonomisk ålderdom, och möjligheten att skaffa bostad och bilda familj. Studier visar att ungdomar som blir arbetslösa direkt efter gymnasiet har en större sannolikhet att vara arbetslösa under de följande tio åren än andra.

Ungdomsarbetslösheten i Sverige är högre än i många jämförbara länder. Regeringen har misslyckats i kampen mot ungdomsarbetslösheten eftersom man har valt fel insatser. Sänkningen av arbetsgivaravgifter för unga har dömts ut av regeringens egna experter. Det är ett ineffektivt skatteundantag, eftersom det inriktas mot de unga som redan har jobb – inte dem som saknar det.

Arbetslöshet i EU15, 15-24 år

Procent av arbetskraften, säsongsjusterat

Källa: Eurostat, senast tillgängliga månadsdata

Förändringarna av gymnasieskolan har framför allt lett till att ungdomar sökt sig bort från yrkesprogram – flera med utmärkta chanser till jobb efter examen – eftersom möjligheterna att läsa vidare senare i livet har försämrats. Regeringen har också i flera år minskat antalet högskoleplatser, och underlåtit att skjuta till tillräckliga medel till vuxenutbildning och yrkeshögskola. Regeringens regelverk och detaljstyrning av Arbetsförmedlingen har inneburit att såväl arbetsförmedlare som unga arbetslösa hindrats från att ta initiativ som leder vidare till jobb. Därmed saknas de insatser som krävs för att unga ska kunna ta de lediga jobb som finns idag – och de insatser som rustar ungdomar för framtidens arbetsmarknad.

Det krävs en annan politik för att Sverige ska kunna hävda sig när konjunkturen vänder. Ungdomsarbetslösheten är ett slöseri – både för den som drabbas och hela Sverige. Därför vill vi införa en 90-dagarsgaranti. Den som är ung och utan arbete ska senast efter 90 dagar erbjudas ett riktigt jobb, en utbildning som leder till jobb eller en kombination av utbildning och praktik som leder vidare till jobb. Den som inte tar detta erbjudande förlorar rätten till ersättning.